

PHILIPPE LÉGER

FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA

Az ismertetés napja: 2005. március 3.¹

1. A csecsemőknek és kisgyermekeknek szánt élelmiszereket el kell-e látni olyan címkézéssel, amely feltünteti, hogy az említett élelmiszereket egyes géntechnológiával módosított szervezetekből (a továbbiakban: GMSz-ek) állították elő, abban az esetben, ha azok véletlen szennyeződés következtében 1%-ot meg nem haladó mértékben tartalmaznak ilyen szervezetekből származó elemeket?

adatokon kívüli adatok kötelező feltüntetéséről szóló, 1998. május 26-i 1139/98/EK tanácsi rendelet³ egyes rendelkezései tárgyi hatályának pontosítására hívták fel.

I — Jogi háttér

2. Lényegében ezt a kérdést tette fel a Consiglio di Stato (Olaszország) egy miniszteri rendelet jogszerűségét vitató eljárás keretében.

A — A közösségi szabályozás

3. Ezzel a kérdéssel a Bíróságot a 2000. január 10-i 49/2000 bizottsági rendelettel² módosított, a géntechnológiával módosított szervezetekből előállított egyes élelmiszerek címkézésén a 79/112/EGK irányelvben előírt

4. Az élelmiszerek címkézésének tárgyában számos másodlagos jogi aktus került elfogadásra. Ezek közül néhány minden élelmiszerre vonatkozik, és így általános és horizontális hatállyal rendelkezik, mások viszont kizárólag meghatározott élelmiszerekre vonatkoznak, és így egyedi szabályozást jelentenek.

1 — Eredeti nyelv: francia.

2 — HL L 159., 4. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 20. kötet, 287. o.

3 — HL L 6., 13. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 24. kötet, 226. o. (a továbbiakban: a módosított 1139/98 rendelet).

1. Az élelmiszerek címkézésére vonatkozó általános szabályozás

5. Az élelmiszerek címkézésére vonatkozó általános szabályozás a végső fogyasztók részére értékesítendő élelmiszerek címkézésére, kiszerezésére és reklámozására vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 1978. december 18-i 79/112/EGK tanácsi irányelv⁴ elfogadásáig nyúlik vissza.

6. A harmadik preambulumbekkezdés értelmében ezen irányelv célja olyan általános és horizontális jellegű közösségi szabályok létrehozása, amelyek a forgalomba kerülő összes élelmiszere alkalmazhatók.

7. Így az említett irányelv 3. cikke lefektette azt az alapelvet, miszerint az élelmiszerek címkézésén számos, kimerítően felsorolt adatot fel kell tüntetni, amelyek között az összetevők jegyzékére vonatkozó adat is szerepeit.

4 — HL L 33., 1. o.

8. Ugyanakkor, ez az elv többször módosításra került. A 79/112 irányelv 4. cikke ugyanis lehetővé tette, hogy egyes meghatározott élelmiszerekre alkalmazandó, esetleges különös közösségi szabályozások mentesítsenek azon kötelezettség alól, hogy bizonyos adatok — köztük az összetevők jegyzékére vonatkozó adat — a címkén feltüntetésre kerüljenek⁵, vagy hogy ezzel ellentétben, az említett irányelv 3. cikkében kimerítően felsoroltakon kívül más adatok címkézésen való megjelenítését írják elő⁶. E 4. cikk a tagállamok számára azt is lehetővé tette, hogy bizonyos feltételek teljesítése esetén ezeket a címkézési követelményeket ilyen irányú közösségi szabályozás hiányában is előírják⁷.

9. A 79/112 irányelv ezen rendelkezéseit az élelmiszerek címkézésére, kiszerezésére és reklámozására vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 2000. március 20-i 2000/13/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv⁸ váltotta fel. Ez a 2000/13 irányelv az, amelyik hatályban volt a 2001. május 31-i 371. sz. egészségügyi miniszteri rendelet közzétételkor⁹, 2001. október 16-án, vagyis

5 — Lásd a 79/112 irányelv 4. cikkének (1) bekezdését.

6 — Lásd ugyanezen irányelv 4. cikke (2) bekezdésének első albekezdését.

7 — Lásd az említett irányelv 4. cikke (2) bekezdésének második albekezdését.

8 — HL L 109., 29. o.; magyar nyelvű kiadása 15. fejezet, 5. kötet, 75. o. A 2000/13 irányelv a 79/112 irányelv egységes szerkezetbe foglalására szorítkozik, és azt hatályon kívül helyezi, mivel az többször módosították.

9 — GURI 241. sz., 2001. október 16., 4. o. (a továbbiakban: a megtámadott miniszteri rendelet).

abban az időpontban, amelyet figyelembe kell venni az alapeljárás során az említett rendelet jogszerűségének megítélésékor.

amelyek között szerepelnek a(z) egészséges csecsemőknek és kisgyermekeknek szánt élelmiszerek.

2. Az élelmiszerek címkézésére vonatkozó különös szabályozás

10. A 79/112 irányelv 4. cikkének megfelelően különös szabályozás került elfogadásra a csecsemőknek és kisgyermekeknek szánt élelmiszerekre, valamint a GMSz-ekből előállított élelmiszerekre vonatkozóan.

12. A 89/398 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése lefekteti azt az alapelvet, miszerint az érintett termékek természetének vagy összetételének olyannak kell lennie, hogy alkalmas legyen a célzott különleges táplálkozási felhasználásra. Ebben a vonatkozásban az említett irányelv 4. cikkének (1) bekezdése egyedi irányelvek elfogadását helyezi kilátásba az ugyanezen irányelv által érintett élelmiszerek tekintetében, különösen ezek természete vagy összetétele, a nyersanyagok minősége, valamint az említett élelmiszerek címkézése vonatkozásában.

13. Két egyedi irányelv került elfogadásra a 4. cikk (1) bekezdése alapján:

a) A csecsemőknek és kisgyermekeknek szánt élelmiszerek címkézésére vonatkozó szabályozás

— az anyatej-helyettesítő és anyatej-kiegészítő tápszerekről szóló, 1991. május 14-i 91/321/EGK bizottsági irányelv¹¹ és

11. A különleges táplálkozási célokra szánt élelmiszerekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 1989. május 3-i 89/398/EGK tanácsi irányelv¹⁰ 7. cikke (1) bekezdésében előírja, hogy a 79/112 irányelv vonatkozik az említett 89/398 irányelv 1. cikkében meghatározott termékekre,

11 — HL L 175., 35. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 10. kötet, 278. o. Az „anyatej-helyettesítő tápszer” olyan élelmiszer, amelyet különleges táplálkozási céllal csecsemőknek szánunk fogyasztásra, életük első négy-hat hónapjában, és amely önmagában kielégíti az e kategóriába tartozó személyek tápanyagszükségleteit [lásd az 1. cikk (2) bekezdésének c) pontját]. Az „anyatej-kiegészítő tápszer” olyan élelmiszer, amelyet különleges táplálkozási céllal a négy hónaponál idősebb (és a tizenkét hónaponál fiatalabb) csecsemőknek szánunk fogyasztásra, és amely a fő folyadékrészt alkotja az e kategóriába tartozó személyek fokozatosan változatosabbá váló étrendjében [lásd az 1. cikk (2) bekezdésének d) pontját]. A 91/321 irányelv a kizárólag tehéntejfehérjéből és szójafehérjéből vagy ezek keverékéből gyártott „anyatej-helyettesítő” és „anyatej-kiegészítő tápszerekre” vonatkozik (második preambulumbekkezdés).

10 — HL L 186., 27. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 10. kötet, 9. o.

— a csecsemők és a kisgyermek számára készült feldolgozott gabonaalapú élelmiszerekről és bébiételekről szóló, 1996. február 16-i 96/5/EK bizottsági irányelv¹².

14. A 91/321 irányelv 3. cikkének (1) és (2) bekezdése kimondja, hogy az anyatej-helyettesítő és anyatej-kiegészítő tápszereket az ezen irányelv mellékletében meghatározott fehérjeforrásokból és adott esetben egyéb élelmiszer-összetevőkből állítják elő, amelyeknek a csecsemők születéstől kezdődő különleges tápanyagszükségletére való alkalmasságát általánosan elfogadott tudományos adatok alapján határozták meg. Hasonlóképpen az említett irányelv 5. cikkének (1) bekezdése hozzáteszi, hogy csak bizonyos (az irányelv III. mellékletében kimerítően felsorolt) anyagokat lehet az anyatej-helyettesítő tápszerek és az anyatej-kiegészítő tápszerek előállításához felhasználni annak érdekében, hogy megfeleljenek ez utóbbiak táplálkozási követelményeinek¹³. Azt is jelzi az irányelv, hogy az ezen anyagokra vonatkozó tisztasági követelményeket későbbi időpontban határozzák meg.

15. Ezen rendelkezések folytatásaként a 91/321 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése előírja, hogy ezek a tápszerek nem tartalmazhatnak semmiféle anyagot olyan mennyiségben, amely veszélyezteti a csecsemők egészségét. Ebben a vonatkozásban előírja, hogy amennyiben szükséges, későbbi időpontban meghatározzák az ilyen anyagok megengedett legmagasabb mértékét.

16. A csecsemőknek szánt élelmiszerek gyártására és összetételére vonatkozó rendelkezéseken kívül a 91/321 irányelv 7. cikkének (2) bekezdésében azt is előírja, hogy ezek címkézésének a 79/112 irányelvben meghatározottakon kívül egy sor további adatot kell feltüntetniük¹⁴. Ezek a kiegészítő adatok különösen az említett élelmiszerek vitamin-, fehérje-, zsír- és cukortartalmára, valamint energiatartalmára és a felhasználás módjára vonatkoznak.

12 — HL L 49., 17. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 15. kötet, 442. o. A „feldolgozott gabonaalapú élelmiszerek” a következőket foglalják magukban: egyszerű gabonaféléket, amelyeket tejjel vagy más megfelelően tápláló folyadék hozzáadásával készítettek, illetve azokat így kell fogyasztásra tartalmazó gabonaféléket, amelyeket vízzel vagy más, fehérjét nem tartalmazó folyadékkal készítettek, illetve azokat így kell fogyasztásra elkészíteni, tészákat, amelyeket forrásban lévő vízben vagy más megfelelő folyadékban történő kifőzést követően kell felhasználni, kétszersüteket és kekszeket, amelyeket vagy közvetlenül, vagy porítás után víz, tej vagy más alkalmas folyadék hozzáadásával kell felhasználni [az 1. cikk (2) bekezdésének a) pontja]. A „bébiételek” alatt a nem „feldolgozott gabonaalapú élelmiszerek” értendők [az 1. cikk (2) bekezdésének b) pontja]. „Csecsemő” minden tizenkét hónapnál fiatalabb gyermek, és „kisgyermek” minden egy és három éves kor közötti gyermek [az 1. cikk (4) bekezdése].

13 — Ásványi anyagokra, vitaminokra, aminosavakra, más nitrogén vegyületekre és egyéb, különleges táplálkozási célt szolgáló anyagokra vonatkozó követelményekről van szó.

17. Lényegében ezen rendelkezések összessége átkerült a (12 hónapnál fiatalabb) csecsemők és az (egy és három év közötti) kisgyermek számára készült feldolgozott gabonaalapú élelmiszerekről és bébiételekről szóló 96/5 irányelvbe.

14 — Ebben a vonatkozásban a 91/321 irányelv hatodik preambulumbekzdése arra emlékeztet, hogy az élelmiszerek címkézése a 79/112 irányelvben előírt általános rendelkezések alkalmazandók az ezen irányelv alá tartozó egyedi élelmiszerekre (az anyatej-helyettesítő és az anyatej-kiegészítő tápszerekre).

18. A 91/321 irányelvet és a 96/5 irányelvet módosította az 1999/50/EK irányelv¹⁵, illetve az 1999/39/EK irányelv¹⁶. Ez utóbbiak a 91/321 irányelv 6. cikke, illetve a 96/5 irányelv 6. cikke alapján az elővigyázatosság elvének alkalmazásával kerültek elfogadásra¹⁷. Az említett 6. cikket kiegészítették a peszticidekre vonatkozó rendelkezésekkel, annak érdekében, hogy korlátozzák ezeknek a csecsemőknek és kisgyermekeknek szánt élelmiszerekben való jelenlétét¹⁸.

b) A GMSz-ekből előállított élelmiszerek címkézésére vonatkozó szabályozás

19. A GMSz-ekből előállított élelmiszerek címkézésére vonatkozó szabályozás alapjait a

- 15 — Az 1999. május 25-i bizottsági irányelv (HL L 139., 29. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 24. kötet, 29. o.).
- 16 — Az 1999. május 6-i bizottsági irányelv (HL L 124., 8. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 24. kötet, 23. o.).
- 17 — Lásd ilyen értelemben az 1999/39 és az 1999/50 irányelvek (1) és (4) preambulumbekendéseit.
- 18 — Az 1999/39 irányelv és az 1999/50 irányelv lefekteti azt az elvet, miszerint azok a fogyasztásra szánt élelmiszerek, amelyekre ezek az irányelvek vonatkoznak, nem tartalmazhatnak 0,01 mg/kg mértéket meghaladó mennyiségben peszticidszer-maradványt. Azt is előírják, hogy egyes peszticideket nem lehet felhasználni az ezen élelmiszerek előállítására készült mezőgazdasági termékekben, mivel az ilyen peszticidek felszívódása (még az említett mértéken belül is) meghaladhatja a megengedett napi bevitel mértékét a csecsemők és a kisgyermekes esetében. Meg kell azt jegyezni, hogy ezeket az egyes peszticidekre vonatkozó rendelkezéseket a Bizottság által 2003. február 10-én elfogadott két irányelv egészítette ki: a 96/5 irányelv módosításáról szóló 2003/13/EK irányelv (HL L 41., 33. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 31. kötet, 132. o.) és a 91/321 irányelv módosításáról szóló 2003/14/EK irányelv (HL 2003. L 41., 37. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 31. kötet, 136. o.). A véletlen szennyeződés veszélyére tekintettel, amelynek az említett élelmiszerek azért vannak kitéve, mert ezek a peszticidek a környezetben jelen vannak, a 2003/13 és a 2003/14 irányelvek vélelmet állítottak fel, miszerint úgy tekintik, hogy ezeket a peszticideket nem használták, ha szermaradványaik nem haladják meg a 0,003 mg/kg szintet. Megállapítják, hogy ezt a szintet az analitikai módszerek mennyiségi határának tekintik, és a mászaki fejlődés figyelembevételével rendszeresen felülvizsgálják.

géntechológiával módosított szervezeteknek a környezetbe történő szándékos kibocsátásáról szóló, 1990. április 23-i 90/220/EGK tanácsi irányelv¹⁹ fektette le.

20. A szabályozás alapvető célja a GMSz-eket tartalmazó vagy azokból előállított termékeknek a közösségi piacon első alkalommal történő forgalmazására vonatkozó közös eljárás bevezetése. Ezen eljárás keretében az érdekelt forgalmazó köteles az érintett tagállamot tájékoztatni azon szándékáról, hogy ezen tagállam területéről első alkalommal akar a közösségi piacon ilyen terméket forgalmazni. A tájékoztatásnak tartalmaznia kellett különösen a termékre vonatkozó címkézési tervet, amely az egyéb kötelező adaton kívül feltüntetni a GMSz-ek jelenlétét is. Ennek a kötelező adatnak azután szerepelnie kellett a címkézésen, ha a forgalomba hozatalról döntés született, mivel az ártalmatlanság értékelését követően az említett terméket olyannak lehetett tekinteni, mint amely veszélytelen az emberi egészségre vagy a környezetre²⁰.

- 19 — HL L 117., 15. o. Ezt az irányelvet később a 2001. március 12-i 2001/18/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv hatályon kívül helyezte (HL L 106., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 6. kötet, 77. o.). A hatályon kívül helyezés csak 2002. október 17-én, vagyis az alapeljárás keretében irányadó dátum után hatályosult, ezért abban az időpontban a 90/220 irányelv még alkalmazandó volt.
- 20 — Az emberi egészséget vagy a környezetet veszélyeztető kockázatot akkor is figyelembe lehetett venni, ha a terméket már forgalomba hozták. Ha valamely tagállamnak jó oka volt ugyanis azt feltételezni, hogy egy már forgalomba hozott termék ilyen kockázatot jelenthet, akkor lehetősége volt arra, hogy ideiglenesen korlátozza vagy megtiltsa ennek a terméknek a területén történő használatát vagy értékesítését, feltéve hogy a Bizottságot és a többi tagállamot erről tájékoztatja, annak érdekében, hogy a tárgyban döntés születtesen.

21. A 90/220 irányelv e rendelkezéseit az új élelmiszerekről és az új élelmiszer-összetevőkről szóló, 1997. január 27-i 258/97/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet²¹ lényegében átvette.

22. A 258/97 rendelet által előírt címkézési követelmények egyes meghatározott termékek vonatkozásában alkalmazandóvá váltak függetlenül ezen termékek forgalomba helyezésének időpontjától (azaz az említett rendelet hatálybalépése előtt vagy után)²².

23. Az e célból elfogadott 1813/97 rendelet az 1139/98 rendelet helyezte hatályon

kívül és váltotta fel. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés ez utóbbi, módosított rendeletre irányul, azaz az említett rendelet tárgyí hatályának tisztázására.

24. Az 1813/97 rendelet folytatásaként az 1139/98 rendeletet kell az 1. cikke (1) bekezdése értelmében alkalmazni az olyan élelmiszerekre és élelmiszer-összetevőkre, amelyeket ilyen állapotban szállítanak a végső felhasználónak, és amelyek részben vagy egészben a következő termékekből készülnek: a 96/281/EK határozat hatálya alá tartozó, géntechnológiával módosított szójabab vagy a 97/98/EK határozat hatálya alá tartozó, géntechnológiával módosított kukorica.

21 — HL L 43, 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 18. kötet, 244. o. E rendelet hatálya az érintett termékeket illetően szélesebb, mint a 90/220 irányelv, mivel lefedi az említett irányelv szerinti GMSz-eket tartalmazó vagy abból álló élelmiszereket és élelmiszer-összetevőket és a GMSz-ekből előállított, de azt nem tartalmazó élelmiszereket és élelmiszer-összetevőket is (az 1. cikk (2) bekezdésének a) és b) pontja).

22 — Ez követelkezik a géntechnológiával módosított szervezetekből előállított egyes élelmiszerek címkézésén a 79/112/EGK irányelvben előírt adatokon kívüli adatok kötelező feltüntetéséről szóló, 1997. szeptember 19-i 1813/97/EK bizottsági rendeletről (HL L 257., 7. o.). Ezen rendelet vonatkozik a glifozát gyomirtó szerrel szemben fokozottan ellenálló, géntechnológiával módosított szójának (*Glycine max* L.) a 90/220/EGK tanácsi irányelv értelmében történő forgalomba hozataláról szóló, 1996. április 3-i 96/281/EK bizottsági határozat (HL L 107., 10. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 3. kötet, 55. o.) hatálya alá tartozó, géntechnológiával módosított szójababból vagy a Bt-endotoxin gén által inszerticid tulajdonságot és a glufozinát-ammonium gyomirtószerrel szemben fokozott ellenálló képességet biztosító kombinált módosítással géntechnológiával módosított kukoricának (*Zea mays* L.) a 90/220/EGK tanácsi irányelv értelmében történő forgalomba hozataláról szóló, 1997. január 23-i 97/98/EK bizottsági határozat (HL L 31., 69. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 3. kötet, 114. o.) hatálya alá tartozó, géntechnológiával módosított kukoricából előállított élelmiszerek és élelmiszer-összetevők címkézésére.

25. Az 1139/98 rendelet 2. cikkének (1) bekezdése megfogalmazza azt az alapelvet, miszerint az e rendelet hatálya alá tartozó élelmiszerekre kiegészítő, különleges címkézési követelmények vonatkoznak. E követelmények, amelyeket ugyanezen cikk (3) bekezdése határoz meg, célja biztosítani a fogyasztók számára, hogy információt kapjanak azon összetevők eredetéről, amelyekből az érintett élelmiszerek készültek, azzal hogy (a 79/112 irányelv által előírt összetevők jegyzékében vagy a jegyzékkel összefüggésben) feltüntetik a „géntechnológiával módosított szójabából készült” vagy a „géntechnológiával módosított kukoricából készült” szöveget.

26. Ugyanakkor e rendelet 2. cikkének (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy nem vonatkoznak az említett kiegészítő, különleges címkézési követelmények egyes olyan élelmiszerekre (még ha GMSz-ekből készültek is), amelyekben — az alkalmazott feldolgozást követően — sem géntechnológiával módosított fehérje, sem géntechnológiával módosított DNS nincs jelen²³.

27. Az 1139/98 rendeletet módosító 49/2000 rendelet újabb (a korábban hivatkozással ellentétes) olyan esetet határozott meg, amikor az említett kiegészítő, különleges címkézési követelmények nem alkalmazandók. Ez az eset a módosított rendelet 2. cikke (2) bekezdése b) pontjának első mondatában szerepel. Egész pontosan ez az az eset, amelyre az előzetes döntéshozatal iránti kérelem vonatkozik.

28. Arról az esetről van szó, amikor az élelmiszer-összetevőkben, vagy az egyetlen összetevőből álló élelmiszerekben az 1139/98 rendelet 1. cikkének (1) bekezdésében említett GMSz-ekből származó anyag és esetleg (a 258/97 rendeletnek megfelelően forgalomba hozott) más GMSz-ekből származó bármely anyag pusztán véletlen szennyező-

dés miatt van jelen és csak jelentéktelen mennyiségben (az egyenként elbírált élelmiszer-összetevők vagy az egyetlen összetevőből álló élelmiszer 1%-át nem haladja meg).

29. Amint azt a 49/2000 rendelet (4) és (8) preambulumbekzdése jelzi, a véletlen szennyeződés például az összetevők vagy az élelmiszerek termesztése, aratása, szállítása, tárolása vagy feldolgozása során is jelentkezhet, azaz a termelési lánc folyamán bármikor.

30. A módosított 1139/98 rendelet 2. cikke (2) bekezdése b) pontjának második albekezdése meghatározza, hogy „[a]hhoz, hogy megállapítsák, hogy az ilyen anyagok jelenléte véletlen, a piaci szereplőknek készen kell állniuk arra, hogy az illetékes hatóságoknak bizonyítani tudják, megtették a szükséges lépéseket annak elkerülése érdekében, hogy alapanyagként az előző bekezdésben említett [GMSz-eket] (vagy ezekből készült termékeket) használjanak”.

31. Más megfogalmazásban, ebben az esetben a szóban forgó összetevőket és élelmiszereket úgy kell tekinteni, mint amelyek nem GMSz-ekből készültek, és ezért nem kell a címkézésükön erre való utalást feltüntetni.

23 — Ez az álláspont azzal a ténnyel magyarázható, hogy a géntechnológiával módosított fehérje vagy DNS a feldolgozás egymást követő szakaszai során megsemmisülhet (lásd az említett rendelet (17) preambulumbekzdését).

32. Az alapeljárás keretében irányadó dátumot követően a módosított 1139/98 rendelet 2. cikke (2) bekezdésének b) pontjában meghatározott 1%-os túréshatárt 0,9%-ra csökkentették²⁴.

34. A megtámadott miniszteri rendelet az 500/1994 miniszteri rendelet 4. cikke első albekezdését a következő rendelkezésekkel egészítette ki: „[Géntechnológiával módosított szervezetekből] származó termékek felhasználása a 49/2000/EK rendeletben írt kivételektől eltekintve tilos”. Ezek azok a rendelkezések, amelyek az alapeljárás tárgyát képezik.

B — A nemzeti szabályozás

33. Többek között a 91/321 irányelv végrehajtásáról szóló, 1994. április 6-i 500. sz. egészségügyi miniszteri rendelet²⁵ 4. cikke első albekezdésében előírja, hogy „[a]z anyatej-helyettesítő tápszereket a [miniszteri rendelet] mellékleteiben meghatározott fehérjeforrásokból az ott szereplő előírások szerint kell készíteni; más élelmiszer-összetevők felhasználása esetén azok alkalmazását a csecsemők különleges táplálkozási céljaira, a születéstől kezdve egyetemesen elfogadott tudományos adatokkal kell alátámasztani”.

II — Az alapügy tényállása és az eljárás

35. Hatálybalépését követően a megtámadott miniszteri rendeletnek az 500/1994 miniszteri rendelet 4. cikke első albekezdését kiegészítő rendelkezéseit megsemmisítették.

36. E megsemmisítés iránti keresetet a Coordinamento delle associazioni per la difesa dell'ambiente e dei diritti degli utenti e consumatori (a környezet-, használat- és fogyasztóvédelmi egyesületek szövetsége)²⁶ terjesztette elő. Álláspontja szerint a megtámadott miniszteri rendelet jogellenes abban a vonatkozásban, hogy a 49/2000 rendelet alkalmazására hivatkozva lehetővé tette, hogy a csecsemőknek szánt élelmiszerek GMSz-ekből származó anyagokat tartalmazzanak 1% mennyiségig, anélkül hogy erre vonatkozó megjelölést a címkézés tartalmazna.

24 — Ez következik a géntechnológiával módosított élelmiszerekről és takarmányokról szóló, 2003. szeptember 22-i 1829/2003/EK európai parlamenti és tanácsi rendeletről (HL L 268., 1. o.; magyar nyelvű kiadás 13. fejezet, 32. kötet, 432. o.). E rendelet (amely az 1139/98 és a 49/2000 rendeletet hatályon kívül helyezi) a 12. cikke (2) bekezdésében előírja, hogy a különleges címkézési követelményeket azokra az élelmiszerekre nem kell alkalmazni, amelyek az egyes összetevők vagy az egyetlen összetevőből álló élelmiszer legfeljebb 0,9%-os arányában olyan anyagot tartalmaznak, amely GMSz-eket tartalmaz, azokból áll, vagy állították elő, feltéve hogy ez a jelenlét véletlen és technikailag elkerülhetetlen. Az említett cikk (4) bekezdése hozzáteszi, hogy alacsonyabb küszöbértékeket is meg lehet állapítani a tudomány és a technológia fejlődésére tekintettel.

25 — GURI 189. sz., 1994. augusztus 13., 3. o. (a továbbiakban: 500/1994 miniszteri rendelet).

26 — A továbbiakban: Codacons.

37. 2002. május 14-i ítéletével a Tribunale amministrativo regionale del Lazio megsemmisítette a megtámadott miniszteri rendelet vitatott rendelkezéseit annyiban, amennyiben azok — álláspontja szerint — az anyatej-helyettesítő és az anyatej-kiegészítő tápszerekre vonatkozó egyedi címkézési szabályok alóli mentességet vezetnének be, azáltal hogy e termékek véletlen szennyeződése esetén nem lenne kötelező a címkézésükön feltüntetni az 1% mennyiséget meg nem haladó mértékű GMSz-ekből származó anyagok jelenlétét²⁷.

38. Az elsőfokú bíróság ebben a vonatkozásban azt állapította meg az indokolásában, hogy az anyatej-helyettesítő és az anyatej-kiegészítő tápszerek a címkézés tekintetében egyedi (a 91/321 és 96/5 irányelvek által meghatározott) szabályozásnak vannak alárendelve, amely különbözik a 49/2000 rendeletben hivatkozott 79/112 irányelv által lefektetett általános szabályoktól, és így az ezen rendelet által az 1%-ot meg nem haladó véletlen szennyeződés esetére megengedett, címkézési kötelezettség alóli mentesség nem alkalmazható a csecsemőknek és a kisgyermekeknek szánt termékek esetén.

39. A Ministero della Salute (az olasz egészségügyi minisztérium) fellebbezéssel élt ezen ítélettel szemben a Consiglio di Stato előtt.

²⁷ — Ugyanakkor az elsőfokú bíróság úgy ítélte meg, hogy a vitatott rendelkezések jogszerűek voltak annyiban, amennyiben azok lehetővé tették, hogy a csecsemőknek és kisgyermekeknek szánt élelmiszerek véletlen szennyeződés eredményeként GMSz-ekből származó anyagokat tartalmazzanak olyan mennyiségben, amely az 1%-ot nem haladja meg.

Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból következik, hogy ez a fellebbezés kizárólag az ítélet azon részére vonatkozik, amely a vitatott nemzeti rendelkezések megsemmisítéséhez vezetett.

40. A Ministero della Salute fellebbezésének alátámasztására előadta, hogy a csecsemőknek szánt élelmiszerekre vonatkozó irányelvek egyike sem tartalmaz a GMSz-ek jelenlétének a címkézésen való feltüntetésére vonatkozó szabályokat. Egyedül a módosított 1139/98 rendelet tartalmaz erre vonatkozó rendelkezéseket. Ebből az következik, hogy az említett rendelet 2. cikke (2) bekezdésének b) pontjában szereplő, címkézésre vonatkozó szabályok alkalmazhatók a csecsemőknek szánt élelmiszerekre is.

41. Az Associazione Italiana Industrie Prodotti Alimentari (AIIPA) (olasz élelmiszeripari szövetség) az eljárásban beavatkozóként vett részt a Ministero della Salute támogatva. Az Adusbef és a Federconsumatori szintén beavatkozóként vett részt az eljárásban a Codacons-t támogatva.

III — Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

42. Tekintettel a felek által előterjesztett álláspontokra, a Consiglio di Stato eljárását

felfüggesztette, és a következő kérdést terjesztette előzetes döntéshozatalra a Bíróság elé:

„A 49/2000/EK rendelet 1. cikkével módosított 1139/98/EK rendelet 2. cikke (2) bekezdése b) pontjának rendelkezését alkalmazni kell-e a csecsemők és a három évesnél fiatalabb gyermekek számára készült élelmiszer-termékekre is, így különösen e termékek GMSz-ekből származó anyagokkal való, 1%-ot meg nem haladó mértékű szennyezettségét fel kell-e tüntetni a címkézésen vagy sem?”

43. A kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, úgy kell-e értelmezni a módosított 1139/98 rendelet 2. cikke (2) bekezdése b) pontjának rendelkezéseit, hogy azok a csecsemőknek és kisgyermekeknek szánt élelmiszerekre is alkalmazandók.

IV — Elemzés

44. Ahhoz, hogy a kérdésre válaszolni lehessen, először meg kell vizsgálni a módosított 1139/98 rendelet 2. cikke (2) bekezdése b) pontja első albekezdésének megfogalmazását, másodsor e rendelet általános szerke-

zetét, összefüggésben az élelmiszerek címkézésére vonatkozó közösségi szabályozás egészével, amelynek keretébe ez a rendelet is illeszkedik, harmadszor az e rendelet által elérni kívánt célokat és negyedszer az elővigyázatosság elvéből következő követelményeket.

A — A módosított 1139/98 rendelet 2. cikke (2) bekezdése b) pontja első albekezdésének megfogalmazása

45. Emlékeztetni kell arra, hogy a módosított 1139/98 rendelet 2. cikke (2) bekezdése b) pontjának első albekezdése azt írja elő, hogy „[n]em vonatkoznak a kiegészítő, különleges címkézési követelmények a meghatározott élelmiszerek következő eseteire: [...] az egyenként elbíralt élelmiszer-összetevőkben, vagy az egyetlen összetevőből álló élelmiszerben nincs jelen összesen 1%-nál nagyobb mennyiségben az 1. cikk (1) bekezdésében említett [GMSz-ekből] származó anyag és a 258/97/EK rendelet szerint forgalomba hozott más [GMSz-ekből] származó bármely anyag, feltéve hogy a fenti anyagok jelenléte véletlen”²⁸.

²⁸ — Kiemelés tőlem.

46. A fent említett rendelkezések által említett meghatározott élelmiszerek a módosított 1139/98 rendelet 1. cikke (1) bekezdésének megfogalmazása szerint „olyan élelmiszerek és élelmiszer-összetevők [...], amelyeket ilyen állapotban szállítanak a végső felhasználónak vagy a [...] gazdasági szereplők számára, és részben vagy egészben a következő termékekből készülnek: a 96/281/EK határozat hatálya alá tartozó, géntechnológiával módosított szójabab, [vagy] a 97/98/EK határozat hatálya alá tartozó, géntechnológiával módosított kukorica”.

47. Ez a megfogalmazás nem tartalmaz semmilyen megkötést a végső felhasználó életkora, fejlettségi állapota vagy egészsége vonatkozásában. Ebből az következik, hogy a módosított 1139/98 rendelet 2. cikke (2) bekezdése b) pontjának alkalmazása szempontjából közömbös, hogy az érintett élelmiszert csecsemőknek vagy kisgyermeknek szánták-e.

48. Ezért azt kell megállapítani, hogy e rendelkezések megfogalmazásában semmi sem zárja ki a módosított 1139/98 rendelet 2. cikke (2) bekezdése b) pontjának alkalmazását a csecsemőknek és kisgyermeknek szánt élelmiszerek tekintetében, ha azokat részben vagy egészben a 96/281 és a 97/98 határozatok hatálya alá tartozó GMSz-ekből készítették.

49. Álláspontom szerint ezt a megállapítást nem kérdőjelezi meg a módosított 1139/98 rendelet általános szerkezete.

B — A módosított 1139/98 rendelet általános szerkezete

50. Az 1139/98 és a 49/2000 rendeletekben semmi nem utal arra, hogy a csecsemőknek vagy a kisgyermeknek szánt élelmiszerek ki lennének zárva az említett rendeletek hatálya alól, vagy legalábbis a módosított 1139/98 rendelet 2. cikke (2) bekezdése b) pontjának hatálya alól.

51. Igaz, hogy az 1139/98 rendelet 2. cikkének (4) bekezdése (amelynek a rendelkezéseit a 49/2000 rendelet nem módosította) azt mondja ki, hogy „e cikk [különösen (2) bekezdésének b) pontja] nem érinti az élelmiszerek címkézésére vonatkozó közösségi jogszabályokban foglalt egyéb követelményeket”.

52. Ez a megfogalmazás azt jelenti, hogy a módosított 1139/98 rendelet 2. cikkében hivatkozott, az élelmiszerek címkézésére

vonatkozó *egyedi* szabályok az e rendelet hatálya alá tartozó élelmiszerekre alkalmazandók, azzal a feltétellel, hogy nem hagyják figyelmen kívül, vagy nem sértik más, a tárgyban hatályos szabályok alkalmazását, különösen más *egyedi* szabályokét²⁹, mint amilyenek a csecsemőknek és a kisgyermekeknek szánt élelmiszerekre vonatkozó szabályok.

53. Ugyanakkor meg kell azt állapítani, hogy a módosított 1139/98 rendelet 2. cikkében előírt *egyedi* címkézési szabályok alkalmazása nem hagyja figyelmen kívül, és nem is sérti a 91/321 és a 96/5 irányelvek által a csecsemőknek és a kisgyermekeknek szánt élelmiszerek címkézésére előírt szabályok alkalmazását.

54. Amint azt ugyanis a Ministero della Salute és az Európai Közösségek Bizottsága jogosan hangsúlyozta, sem a 91/321 irányelv, sem a 96/5 irányelv nem tartalmaz olyan

rendelkezéseket, amelyek megkövetelik, hogy a csecsemőknek és a kisgyermekeknek szánt élelmiszerek címkézésén feltüntessék, hogy ezen élelmiszerekben GMSz-ekből származó anyagok vannak jelen, vagy hogy ezen élelmiszerek ilyen anyagokból készültek³⁰.

55. Véleményem szerint az ilyen jellegű rendelkezések hiánya nem abból ered, hogy ezek az irányelvek mindenképpen kizárták, hogy az említett élelmiszerek GMSz-ekből származó anyagot tartalmaznának, és ezért nem kellett volna ezzel kapcsolatban a címkézésre vonatkozóan bármilyen követelményt előírni.

56. Mind a 91/321 irányelv, mind 96/5 irányelv 5. cikkükben annak előírására sorítkoznak ugyanis, hogy csak a csecsemők vagy a kisgyermekes különleges táplálkozási céljaira alkalmas egyes alapanyagok használhatók a nekik szánt élelmiszerek előállításához. Ebben a vonatkozásban csak annyit írnak elő, hogy ezen anyagok tisztasági

29 — Szükségszerűen ez a helyzet a 79/112 irányelv, majd a 2000/13 irányelv által az élelmiszerek címkézésére vonatkozó *általános* szabályok tekintetében. Az 1139/98 rendelet 2. cikkében jelzett kötelező feltüntetés ugyanis (a GMSz-ekből előállított élelmiszerek címkézésén) csak arra korlátozódik, hogy — az irányelvek 4. cikke (2) bekezdése első albekezdésének megfelelően — kiegészítse ezen irányelvek egyike vagy másika által előírtakat (lásd a jelen indítvány 8–10. pontját). Ebből az következik, hogy (a módosított 1139/98 rendelet 2. cikke (2) bekezdése b) pontjának alkalmazásával) a kiegészítő címkézési követelmény alóli mentesség nyilvánvalóan egyáltalán nem érinti a 79/112 majd a 2000/13 irányelvek által az élelmiszerek címkézésére előírt általános szabályok alkalmazását.

30 — Bár az említett irányelvek megkövetelik, hogy a csecsemőknek vagy a kisgyermekeseknek készült élelmiszerek címkézésén feltüntessen bizonyos kötelező adatokat, ezek azonban más jellegűek, mint az 1139/98 rendelet által előírtak. Amint ugyanis azt már a jelen indítvány 16. és 17. pontjában is jeleztem, az ezen irányelvek által előírt kötelező adatok például az érintett élelmiszerek vitamin-, fehérje-, zsír- és cukortartalmára, valamint energiataralmára és a felhasználás módjára vonatkoznak. Az ilyen feltüntetés a GMSz-ekből származó anyagok jelenlétéhez kapcsolódótól különböző, más szempontokra vonatkozik. Egyébiránt mivel a különböző kötelezően feltüntetendő adatok (amelyeket egyfelől a 91/321 irányelv vagy a 96/5 irányelv, másfelől az 1139/98 rendelet ír elő) nem összeegyeztethetetlenek egymással, azokat halmoztan is fel lehet tüntetni.

követelményeit későbbi időpontban határozzák meg. Ugyanezen logika alapján az említett irányelvek 6. cikkükben annak előírására szorítkoznak, hogy az érintett élelmiszerek nem tartalmazhatnak semmiféle anyagot olyan mennyiségben, amely veszélyezteti a csecsemők vagy a kisgyermek egészségét. Itt szintén csak az van előírva, hogy amennyiben szükséges, későbbi időpontban meghatározzák az egyes anyagok legmagasabb mértékeit.

57. E rendelkezésekből azonban nem vonható le az a következtetés, hogy kizárt lenne, hogy a csecsemőknek vagy a kisgyermekeknek szánt élelmiszerek akár a legcsekélyebb mennyiségben GMSz-ekből származó anyagokat tartalmaznának.

58. Egyébként a mai napig — ellentétben a peszticidek esetével³¹ — semmilyen legmagasabb mérték nem került megállapításra a 91/321 és a 96/5 irányelvek 6. cikkei alapján a GMSz-ekből származó anyagoknak az olyan élelmiszerekben való jelenlétének korlátozása érdekében, amelyeket kifejezetten a csecsemőknek és a kisgyermekeknek szántak.

59. E megállapítások fényében kell a 91/321 és a 96/5 irányelvek a csecsemőknek vagy a

kisgyermekeknek szánt élelmiszerek címkézésén a GMSz-ek vagy az ilyen szervezetekből származó anyagok jelenlétének feltüntetésére vonatkozó kötelezettségnek a terjedelmével kapcsolatos hallgatását értelmezni. Az egyetlen tanulság, amely ebből a hallgatásból levonható az, hogy ezek az irányelvek nem állítanak fel semmiféle speciális címkézési követelményt.

60. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy — a módosított 1139/98 rendelet 2. cikke (2) bekezdésének b) pontja alapján — a GMSz-ekből származó anyagok (egyres élelmiszerekben való) jelenlétéhez kapcsolódó különleges címkézési követelmények alóli mentesülés lehetőségének valójában nincs semmilyen következménye a 91/321 és a 96/5 irányelvekben előírt egyedi címkézési szabályok alkalmazására.

61. Továbbá — ellentétben azzal, amit a Codacons javasolni látszik — az a tény, hogy a módosított 1139/98 rendelet 2. cikke (2) bekezdésének b) pontja mentességet jelent (az ugyanezen cikk (1) bekezdésében előírt és a (3) bekezdésében pontosított) különleges címkézési kötelezettség alól, és ezért azt szigorúan kell értelmezni, nem igazolja, hogy pusztán emiatt az érv miatt a csecsemőknek és a kisgyermekeknek szánt élelmiszereket ki kellene vonni e mentességet nyújtó rendelkezések hatálya alól.

31 — Lásd a jelen indítvány 18. pontját.

62. Az ellenkező értelmezés elfogadása azt jelentené, hogy az említett rendelet 2. cikke (2) bekezdése b) pontja első albekezdésének megfogalmazását ki kellene egészíteni. Amint azt ugyanis az imént kihangsúlyoztam, az említett cikk kifejezetten kimondja, hogy „meghatározott élelmiszerekre” vonatkozik. Márpedig, amint azt szintén láthattuk, ez a kifejezés hallgatólagosan ugyan, de szükségszerűen magában foglalja a csecsemőknek és a kisgyermekeknek szánt élelmiszereket (emlékeztetünk, hogy csak abban az esetben, ha ezeket a 96/281 és a 97/98 határozatokban hivatkozott GMSz-ekből állítják elő). Az említett élelmiszereknek a 2. cikk (2) bekezdése b) pontjának hatálya alóli kizárása inkább jogalkotói feladat lenne, mint pusztán értelmezési feladat.

63. Következésképpen úgy vélem, hogy a módosított 1139/98 rendelet általános szerkezete nem akadályozza meg e rendelet 2. cikke (2) bekezdése b) pontjának alkalmazását a csecsemőknek vagy kisgyermekeknek szánt élelmiszerek vonatkozásában.

64. Véleményem szerint erre a következtetésre lehet jutni akkor is, ha az említett rendelet célkitűzéseit megvizsgáljuk.

C — A módosított 1139/98 rendelet célkitűzései

65. Amint azt a Bíróság a Glawischnig-ügyben 2003. június 12-én hozott ítéletében kiemelte, az 1139/98 rendelet kettős célt tűzött ki³².

66. Egyfelől, a (4) preambulumbekzdés szerint az említett rendelet célja, hogy felszámolja a GMSz-ekből előállított élelmiszerek és élelmiszer-összetevők szabad mozgásának az esetleges akadályait, amelyek a címkézésükre vonatkozó nemzeti szabályozások közötti eltérésekből erednek. Másfelől, a (9) preambulumbekzdés szerint e rendeletnek az is a célja, hogy a végső felhasználó tájékoztatást kapjon az élelmiszer minden jellemzőjéről vagy tulajdonságáról, amely az élelmiszert olyaná teszi, ami már nem egyenértékű egy meglévő élelmiszerral, amennyiben az GMSz-ekből készült.

67. E kettős cél követése az egyes GMSz-ekből készült élelmiszerek és élelmiszer-összetevők (amelyeket a 96/281 és 97/98 határozatok alapján hoztak forgalomba) címkézésére vonatkozó egyforma szabályok elfogadásában nyilvánul meg. Ezen logikának megfelelően az 1139/98 rendelet (12) pream-

32 — A C-316/01. sz. ügy (EBHT 2003., I-5995. o.) 30. pontja. Lásd még ebben a vonatkozásban Tizzano főtanácsnok ebben az ügyben előterjesztett indítványának a 32. pontját.

bulumbekezdése kiemeli, hogy a címkézési követelmények nem jelenthetnek a szükségesnél nagyobb terhet, ugyanakkor elég részleteseknek kell lenniük ahhoz, hogy a fogyasztókat ellássák a számukra szükséges információval.

68. Az 1139/98 rendeletet módosító 49/2000 rendelet ugyanilyen alapokon nyugszik. Akárcsak az 1139/98 rendelet, ez is arra irányul, hogy összeegyeztesse a felmerülő különböző érdekeket, vagyis a gazdasági szereplők és a fogyasztók érdekeit.

69. Ugyanis az 1139/98 rendelet által lefektetett különleges címkézési követelmények alól az 1%-ot meg nem haladó mértékű véletlen szennyeződés esetére előírt mentesség megadásával a 49/2000 rendelet a közösségi jogalkotó azon szándékát fogalmazza meg, hogy figyelembe vegye a gazdasági szereplők az irányú erőfeszítéseit, hogy bizonyos GMSz-eknek az általuk termelt termékekben alapanyagként való használatát elkerüljék, ugyanakkor — amennyire csak lehet — megőrizze a fogyasztóknak a tájékoztatásukhoz való jogos érdekét.

70. E kettős cél és az ezzel összefüggésben a közösségi jogalkotónak a fennálló különböző

érdekek összeegyeztetésére irányuló törekvése fényében kell a módosított 1139/98 rendelet 2. cikke (2) bekezdése b) pontjának jelentését meghatározni.

71. A gazdasági szereplőket illetően magától értetődik azon érdekük, hogy az említett cikket úgy értelmezzék, mint amely a csecsemőknek és a kisgyermekeknek szánt élelmiszerekre is vonatkozik.

72. A GMSz-ekre vonatkozóan a címkézésen megjelenő bármilyen utalás ugyanis valószínűleg ösztönös elutasítást von maga után a vásárlók részéről, mivel a szóban forgó élelmiszereket a lakosság e különleges csoportjának szánják. Valószínűleg ugyanez a helyzet akkor is, ha a címkézésen az van feltüntetve, hogy az említett élelmiszerekben az ilyen szervezetekből származó anyagok jelenléte pusztán véletlen szennyeződés eredménye, és a mértéke nem haladja meg az 1%-ot.

73. A gazdasági szereplőkre az ilyen mértékű véletlen szennyeződés esetére előírt ilyen címkézési kötelezettség nyilvánvalóan ellentétes az érdekeikkel, annál is inkább, mivel — különösen ebben az esetben — a gazdasági szereplők különleges gondosságról tesznek

tanúbizonyosságot az ilyen szennyeződés elkerülése érdekében. Ilyen követelmény előírása ezért a csecsemőknek és a kisgyermekeknek szánt élelmiszerek szabad mozgásának korlátozásához vezetne.

74. A fogyasztókat illetően megállapítható, hogy az ő érdekük éppen ellenkezőleg a csecsemőknek és a kisgyermekeknek szánt élelmiszerek címkézésére vonatkozó szigorúbb előírást kíván meg, amelynek a csökkentett mértékű és véletlen szennyeződés esetére is ki kell terjednie.

75. Ebben a helyzetben a közösségi jogalkotó által támasztott tájékoztatási vagy címkézési követelmény tényleges célját kell szem előtt tartani az ilyen kötelezettség terjedelmének pontos megítélése érdekében.

76. E követelmény célja lehetővé tenni a fogyasztóknak, hogy az okok ismeretében egy adott termék helyett inkább egy másikat válasszanak, azaz hogy ne legyenek megtevéstve a nekik kínált termék jellemzői tekintetében.

77. Ezért a jelen esetben a kérdés az, hogy a csecsemőknek és a kisgyermekeknek szánt élelmiszerek címkézésén az egyes GMSz-ek (amelyeknek a forgalmazása engedélyezett) jelenlétére vonatkozó adat feltüntetésének hiánya alkalmas-e arra, hogy a fogyasztókat megtévevssze, ha ez a jelenlét nem haladja meg az 1%-os mértéket.

78. Az állandó ítélkezési gyakorlatnak megfelelően, annak megítéléséhez, hogy valamely megnevezés, védjegy, vagy címkén lévő tájékoztatás alkalmas-e a vásárló megtévesztésére, a szokásosan tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő átlagfogyasztó feltehető elvárásait kell figyelembe venni³³.

79. Véleményem szerint ez az ítélkezési gyakorlat alkalmazható arra az esetre, amikor — amint a jelen alapeljárás szerinti ügyben — annak megítéléséről van szó, hogy egy címkézés megtévesztő jellegű-e, ha nem tartalmaz bizonyos megjelöléseket.

80. Így a felmerülő kérdés az, hogy a szokásosan tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő átlagfogyasztó számíthat-e a

33 — Lásd különösen a C-470/93. sz. Mars-ügyben 1995. július 6-án hozott ítélet (EBHT 1995., I-1923. o.) 24. pontját; a C-210/96. sz., Gut Springenheide és Tusky ügyben 1998. július 16-án hozott ítélet (EBHT 1998., I-4657. o.) 31. pontját; a C-303/97. sz., Sektkellerei Kessler ügyben 1999. január 28-án hozott ítélet (EBHT 1999., I-513. o.) 36. pontját és a C-465/98. sz. Darbo-ügyben 2000. április 4-én hozott ítélet (EBHT 2000., I-2297. o.) 20. pontját.

csecsemőknek és a kisgyermekeknek szánt élelmiszerekben egyes GMSz-ekből (amelyeknek a forgalmazása engedélyezett) származó anyagok 1%-ot meg nem haladó mértékű, véletlen szennyeződésből eredő jelenlétére.

tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő átlagfogyasztó. Azt is vélelmezni lehet, hogy az ilyen fogyasztó számíthat arra, hogy a csecsemőknek és a kisgyermekeknek szánt élelmiszerek nem mentesek kisebb szennyeződéstől vagy minden idegen anyagtól a gazdasági szereplők minden arra irányuló erőfeszítése ellenére, hogy e termékekben elkerüljék az ilyen szervezetekből származó anyagok jelenlétét.

81. Véleményem szerint ez ténylegesen feltételezhető. A környezet GMSz-ek általi szennyeződése ugyanis jól ismert jelenség, amelyről a média rendszeresen beszámol. Egyébként ez a jelenség készítette a közösségi jogalkotót arra, hogy az ilyen szervezeteknek a környezetbe történő szándékos kibocsátását kifejezetten keretek közé szorítsa, azáltal hogy szigorú eljárás keretében különböző követelmények teljesítésének veti alá ezeket. Ebben a vonatkozásban a 90/220 irányelv, valamint a 2001/18 irányelv arra emlékeztet, hogy „az élő szervezetek, amelyeket akár kísérleti céllal, akár mint kereskedelmi terméket, nagy vagy kis mennyiségben a környezetbe bocsátanak, szaporodhatnak a környezetben és átléphetik a nemzeti határokat, ezáltal más tagállamokra is hatással lehetnek”³⁴.

83. Ezért, még ha vélelmezhető is, hogy bizonyos esetekben a fogyasztók hajlamosak figyelmen kívül hagyni ezt a tényt, és ezért a GMSz-ekre vonatkozó utalás teljes hiánya megtévesztő lehet, ez a kockázat jelentéktelen, következésképpen nem igazolhatja az áruk szabad mozgásának olyan korlátozását, amely a véletlen és 1%-ot meg nem haladó szennyeződésnek a címkézésen való kötelező feltüntetésének kötelezettségéből eredne³⁵.

82. A GMSz-ek általi környezetszennyezés tehát olyan valós dolog, amelyet nehezen hagyhatna figyelmen kívül a szokásosan

84. Ez a következtetés annál is inkább szükségyszerű, mert a GMSz-ekből származó anyagok jelenléte, azon túl, hogy véletlenszerű, az 1%-ot meg nem haladó mértékűnek

34 — Lásd az említett irányelvek második, illetve negyedik preambulumbekzdését.

35 — Lásd különösen e tekintetben a C-238/89. sz. Pall-ügyben 1990. december 13-án hozott ítélet (EBHT 1990., I-4827. o.) 19. pontját; a fent hivatkozott Mars-ügyben hozott ítélet 19. pontját; a C-51/94. sz., Bizottság kontra Németország ügyben 1995. október 26-án hozott ítélet (EBHT 1995., I-3599. o.) 34. pontját és a fent hivatkozott Darbo-ügyben hozott ítélet 28. pontját.

bizonyul, és így még ha megtévesztő is, ez nem vonatkozna az érintett élelmiszerek meghatározó elemére vagy alapvető jellemzőjére³⁶.

b) pontjában meghatározott címkézési kötelezettség alóli mentességet a csecsemőknek és a kisgyermekeknek szánt élelmiszerekre is alkalmazzák. Ez különösen azért is igaz, mert — amint azt láthattuk — a fogyasztók tájékoztatására vonatkozó e célkitűzést össze kell egyeztetni az ugyanezen rendelet által kitűzött, az élelmiszerek szabad mozgásának megkönnyítésére irányuló másik céllal.

85. Továbbá felmerül a kérdés, hogy ha az 1139/98 rendeletnek megfelelően a címkézésen feltüntetésre kerül, hogy „géntechnológiával módosított szójababból készült termék” vagy „géntechnológiával módosított kukoricából készült termék”, az nem megtévesztőbb-e a fogyasztó számára, mint ha objektíve tájékoztatják a számára felkínált élelmiszerek jellemzőiről. Az ilyen adat feltüntetése ugyanis azt a benyomást keltheti, mintha az említett élelmiszerek szándékosan GMSz-ekből készültek volna, és jelentős mértékben tartalmaznának ilyen szervezetekből származó anyagokat. Márpedig nem erről van szó a módosított 1139/98 rendelet 2. cikke (2) bekezdésének b) pontjában meghatározott, a véletlen és 1%-ot meg nem haladó mértékű szennyeződés esetében.

87. Következésképpen úgy vélem, hogy a módosított 1139/98 rendelet által kitűzött célok nem akadályozzák, hogy az említett rendelet 2. cikke (2) bekezdésének b) pontját a csecsemőknek és a kisgyermekeknek szánt élelmiszerekre is vonatkozzon.

88. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy a módosított 1139/98 rendelet 2. cikke (2) bekezdésének b) pontját úgy kell értelmezni, hogy azt a csecsemőknek és a kisgyermekeknek szánt élelmiszerekre is alkalmazni kell.

86. E fejtegetésekből véleményem szerint az következik, hogy az említett rendelet által követett, a fogyasztók tájékoztatására irányuló cél nem akadályozza meg azt, hogy az e rendelet 2. cikke (2) bekezdésének

89. Álláspontom szerint ezt a végkövetkeztetést az elővigyázatosság elvéből következő követelmények sem kérdőjelezik meg.

36 — Hasonló okfejtésért lásd a fent hivatkozott Darbo-ügyben hozott ítélet 30. pontját, valamint az abban az ügyben előterjesztett indítványom 51. és 73. pontját.

D — Az elővigyázatosság elvéből következő követelmények

90. A Codacons szerint a GMSz-eknek az élelmiszerekben való jelenlétének kimutatására szolgáló jelenlegi technológiák nem nyújtanak biztos adatokat a jelenlét nagyságának a pontos megmérése tekintetében, mivel jelenleg lehetetlen meghatározni, hogy [a módosított 1139/98 rendelet 2. cikke (2) bekezdése b) pontjának megfelelően] a GMSz-eknek az élelmiszerekben (különösen a csecsemőknek és a kisgyermekeknek szánt élelmiszerekben) való jelenléte ténylegesen meghaladja-e az 1%-ot vagy sem³⁷.

91. Ebből az következne, hogy az elővigyázatosság elve alapján a módosított 1139/98 rendelet 2. cikke (2) bekezdésének b) pontját úgy kellene értelmezni, hogy az nem alkalmazható a csecsemőknek és a kisgyermeknek szánt élelmiszerekre.

92. Én ezt az álláspontot nem osztom a következők miatt.

37 — A Codacons szerint (a GMSZ-eknek az élelmiszerekben való jelenlétének kimutatására szolgáló technológia jelenlegi állása szerint) 30%-os hibalehetőséggel lehet számolni, ezért az 1%-os toleranciahatár bevezetésével a 49/2000 rendelet valójában 1,30%-os toleranciahatárt vezetett be.

93. Kétségtelen, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat³⁸ szerint az elővigyázatosság elvéből az következik, hogy ha az emberi egészséget veszélyeztető kockázat létét vagy mértékét illetően bizonytalanság áll fenn, akkor védelmi intézkedéseket lehet elfogadni, még azelőtt, mielőtt ezen kockázatok bekövetkezése és súlyossága teljesen kimutatható lenne.

94. Ugyanakkor a Bíróság hozzátette, hogy a kockázatelemzés nem alapulhat kizárólag hipotetikus feltevéseken³⁹.

95. Márpedig a jelen ügyben, ha elfogadjuk is azt, hogy a jelenlegi technológiák nem teszik lehetővé a GMSZ-ekből származó anyagoknak az élelmiszerekben való jelenlétének pontos megmérését, semmilyen egyértelmű bizonyíték nem áll rendelkezésre az ügy iratanyagában, amelyből ésszerűen arra a következtetésre lehetne jutni, hogy ilyen anyagnak az 1%-ot kis mértékben meghaladó jelenléte olyan jellegű, hogy a csecsemők és a kisgyermekek egészségére kockázatot jelentene. Ebben a vonatkozásban, ha igaz is az,

38 — Lásd különösen a C-157/96. sz., National Farmers' Union és társai ügyben 1998. május 5-én hozott ítélet (EBHT 1998., I-2211. o.) 63. pontját; a C-180/96. sz., Egyesült Királyság kontra Bizottság ügyben hozott ítélet (EBHT 1998., I-2265. o.) 99. pontját; a C-236/01. sz., Monsanto Agricoltura Italie és társai ügyben 2003. szeptember 9-én hozott ítélet (EBHT 2003., I-8105. o.) 111. pontját; a C-95/01. sz., Greenham és Abel ügyben 2004. február 5-én hozott ítélet (EBHT 2004., I-1333. o.) 43. pontját; a C-2/00. sz., Bizottság kontra Franciaország ügyben hozott ítélet (EBHT 2004., I-1277. o.) 56. pontját és a C-41/02. sz., Bizottság kontra Hollandia ügyben 2004. december 2-án hozott ítélet (EBHT 2004., I-11375. o.) 52. pontját.

39 — Lásd különösen a fent hivatkozott Monsanto Agricoltura Italie és társai ítélet 106. és 113. pontját; a C-192/01. sz., Bizottság kontra Dánia ügyben 2003. szeptember 23-án hozott ítélet (EBHT 2003., I-9693. o.) 49. pontját, valamint a fent hivatkozott Greenham és Abel ítélet 43. pontját; a Bizottság kontra Franciaország ítélet 56. pontját és a Bizottság kontra Hollandia ítélet 52. pontját.

hogya a 49/2000 rendelet által az élelmiszerek címkézése (és nem az összetétele) kapcsán előírt 1%-os küszöböt 0,9%-ra csökkentették (az alapeljárásra irányadó időpontot követően), ez a tény önmagában nem tűnik számomra döntő jelentőségűnek.

96. Továbbá, ha feltételezzük, hogy ilyen kockázat fennáll, a megfelelő következtetéseket a 258/97 rendeletnek megfelelően már az új élelmiszereknek és élelmiszer-összetevőknek a közösségi piacon való forgalomba hozatala szakaszában le kell vonni. Amint azt a Bizottság kiemelte, ez az eljárás ugyanis magában foglalja az élelmiszerek ártalmatlanságának értékelését, és csak akkor engedélyezi az élelmiszerek forgalmazását, ha azokat az emberi egészségre ártalmatlannak találták.

97. Ráadásul ki kell azt is emelni, hogy a 258/97 rendelet 12. cikke szerint, ha valamely tagállam új információ vagy meglévő információ újraértékelése alapján megalapozottan feltételezi, hogy olyan élelmiszer vagy élelmiszer-összetevő, amely megfelel az említett rendeletben foglaltaknak, az emberi egészségre nézve veszélyt jelent, saját területén a kérdéses élelmiszer vagy élelmiszer-összetevő forgalomba hozatalát és felhasználását *ideiglenesen* korlátozhatja vagy felfüggesztheti. Ugyanakkor erről haladéktalanul *tájékoztatnia* kell a többi tagállamot és a

Bizottságot, döntése indokainak megjelölésével. A Bizottságra tartozik ezután, hogy esetről esetre elfogadja a szükséges intézkedéseket.

98. Amint azt a Bíróság a fent hivatkozott Monsanto Agricoltura Italie és társai ítéletben kiemelte, a 258/97 rendelet 12. cikke szerinti védintézkedési klauzula az elővigyázatosság elvének sajátos megnyilvánulását jelenti. A Bíróság ebből arra következtetett, hogy ennek az elvnek szerves részét kell képeznie annak a döntési folyamatnak, amely az emberi egészség védelme érdekében az említett rendelet 12. és 13. cikkére alapozva védelmi intézkedések elfogadásához vezet⁴⁰.

99. Véleményem szerint (a GMSz-eket tartalmazó vagy ilyen szervezetekből előállított, de azt nem tartalmazó élelmiszerek forgalmazására vonatkozó) e szabályok összessége az elővigyázatosság elvének tiszteletben tartásához jelentős mértékben hozzájárulnak.

100. Ilyen körülmények között az a megállapításom, hogy nem szükséges ugyanezen elv alapján későbbi szakaszban a csecsemőknek és a kisgyermekeknek szánt élelmiszerek vonatkozásában az 1139/98 rendelet 2. cikke (3) bekezdésének címkézési követelményei teljesítésének az előírása, még akkor sem, ha

40 — Lásd a 133. pontot.

az említett élelmiszereket pusztán véletlen szennyeződés érte, amely (bármilyen legyen is a GMSz-ek azonosítására irányuló technológiai fejlettség) kis mértékű marad.

akadályozza meg a módosított 1139/98 rendelet 2. cikke (2) bekezdése b) pontjának alkalmazását a csecsemőknek és a kisgyermekeknek szánt élelmiszerek vonatkozásában.

101. Ebből véleményem szerint az következik, hogy az elővigyázatosság elve nem

102. Következésképpen, az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre adandó válasz az, hogy a módosított 1139/98 rendelet 2. cikke (2) bekezdésének b) pontját úgy kell értelmezni, hogy az a csecsemőknek és a kisgyermekeknek szánt élelmiszerekre is alkalmazandó.

V — Véggövetkeztetések

103. Figyelemmel a fent kifejtettekre, a Bíróságnak azt indítványozom, hogy a Consiglio di Stato által előterjesztett kérdésre az alábbi választ adja:

„A 2000. január 10-i 49/2000/EK bizottsági rendelettel módosított, a géntechnológiával módosított szervezetekből előállított egyes élelmiszerek címkézésén a 79/112/EGK irányelvben előírt adatokon kívüli adatok kötelező feltüntetéséről szóló, 1998. május 26-i 1139/98/EK tanácsi rendelet 2. cikke (2) bekezdésének b) pontját akként kell értelmezni, hogy az a csecsemők és kisgyermekek különleges táplálására szánt élelmiszerekre is alkalmazandó.”